

SLOVENSKÁ REPUBLIKA

UZNESENIE

Ústavného súdu Slovenskej republiky

IV. ÚS 608/2023-15

Ústavný súd Slovenskej republiky v senáte zloženom z predsedu senátu Miroslava Duriša (sudca spravodajca) a zo sudcov Ladislava Duditša a Libora Duľu v konaní podľa čl. 127 Ústavy Slovenskej republiky o ústavnej sťažnosti sťažovateľiek [REDACTED], [REDACTED], [REDACTED], a [REDACTED], [REDACTED], [REDACTED], zastúpenej advokátskou kanceláriou V4 JURISTIC group, s. r. o., Furdekova 16, Bratislava, IČO 50 192 205, v mene ktorej koná advokátka a konateľka Mgr. Adriana Katová, proti uzneseniu Okresného súdu Svidník č. k. 5 C 14/2019-458 z 19. apríla 2023 (v súčasnosti konanie vedené Okresným súdom Bardejov pod sp. zn. SK-5 C 14/2019) takto

r o z h o d o l :

Ústavnú sťažnosť **o d m i e t a .**

O d ô v o d n e n i e :

I.

Ústavná sťažnosť sťažovateľiek a skutkový stav veci

1. Sťažovateľky sa ústavnou sťažnosťou doručenou ústavnému súdu 28. júla 2023 domáhajú vyslovenia porušenia základných práv podľa čl. 20 ods. 1, čl. 46 ods. 1 a čl. 47 ods. 2 a 3 Ústavy Slovenskej republiky (ďalej len „ústava“) uznesením Okresného súdu Svidník (ďalej aj „okresný súd“ alebo „súd prvej inštancie“) č. k. 5 C 14/2019-458 z 19. apríla 2023 (ďalej len „napadnuté uznesenie“). Sťažovateľky navrhujú, aby ústavný súd zrušil napadnuté uznesenie a vec vrátil okresnému súdu na ďalšie konanie.

2. Z ústavnej sťažnosti vyplýva, že sťažovateľky sa vo veci samej žalobou podanou pôvodne Okresnému súdu Svidník domáhali proti žalovaným zaplatať náhrady nemajetkovej ujmy. Po rozhodnutí vo veci samej rozhodol okresný súd uznesením č. k. 5 C 33/2018-434 z 10. novembra 2022 tak, že žalovaným uložil povinnosť nahradiť trovy konania sťažovateľiek ako žalobkýň v sume 2 742,46 eur na účet ich právneho zástupcu do 15 dní od doručenia uznesenia.

3. S účinnosťou od 1. júna 2023 vstúpili do platnosti viaceré zmeny v organizácii všeobecných súdov, ich príslušnosti a obvodov (tzv. nová súdna mapa). Podľa § 181 ods. 1 písm. k) zákona č. 371/2004 Z. z. o sídlach a obvodoch súdov Slovenskej republiky a o zmene zákona

č. 99/1963 Zb. Občiansky súdny poriadok v znení neskorších predpisov od 1. júna 2023 výkon súdnictva prešiel z Okresného súdu Svidník na Okresný súd Bardejov, ktorý v súčasnosti vedie konanie v uvedenej veci pod sp. zn. SK-5 C 14/2019.

4. Proti uzneseniu z 10. novembra 2022 podali sťažovateľky sťažnosť, o ktorej rozhodol okresný súd napadnutým uznesením tak, že sťažnosť zamietol a žalovaným nepriznal náhradu trov sťažnostného konania proti sťažovateľkám.

5. V bode 24 odôvodnenia napadnutého uznesenia okresný súd preskúmal námietku nepriznania náhrady za stratu času za účasť advokátskeho koncipienta na vymedzených súdnych pojednávaniach v zmysle § 17 ods. 1 vyhlášky Ministerstva spravodlivosti Slovenskej republiky č. 655/2004 Z. z. o odmenách a náhradách advokátov za poskytovanie právnych služieb v znení neskorších predpisov (ďalej len „vyhláška“). Súd prvej inštancie – vedomý si rozdielnej rozhodovacej praxe v uvedenej otázke – sa priklonil k argumentácii vyjadrenej v uznesení ústavného súdu č. k. IV. ÚS 117/2020-11 z 1. apríla 2020, podľa ktorej *„zmyslom náhrady straty času podľa § 17 ods. 1 vyhlášky... je paušálnym spôsobom kompenzovať príjem, ktorý by advokát za uvedený čas mohol dosiahnuť poskytovaním právnych služieb. Naopak, advokátsky koncipient, ktorý sa nachádza v pracovnom pomere, cestou na pojednávanie žiadne finančné prostriedky, ktoré by mu bolo nutné nahradiť, nestráca, nakoľko jeho príjem - mzda nie je priamo závislá od množstva vykonaných úkonov, ale je pevne dojednaná v pracovnej zmluve. Je zrejmé, že advokát nebol v dôsledku nevyhnutnosti prepravy svojej osoby na miesto konania pojednávania z objektívnych dôvodov limitovaný vo výkone svojej advokátskej praxe a aj v čase, ktorý substitučne splnomocnený advokátsky koncipient strávil cestou na pojednávanie, mohol vykonávať iné úkony právnej služby.“*. Účelom uvedeného inštitútu je poskytnutie určitej kompenzácie za to, že advokát z objektívneho dôvodu nemôže poskytovať iné právne služby, lebo sa v uvedenom čase premiestňuje z miesta svojho sídla do miesta poskytovania právnej služby a späť. Okresný súd tiež poukázal na § 24 ods. 2 zákona č. 586/2003 Z. z. o advokácii a o zmene a doplnení zákona č. 455/1991 Zb. o živnostenskom podnikaní (živnostenský zákon) v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o advokácii“), pričom uvedené ustanovenie má názov „Odmena advokáta“ a v uvedenom ustanovení nie je úprava o odmene advokátskeho koncipienta. Pracovný pomer, pracovný čas a mzda advokátskeho koncipienta sú dojednané v pracovnej zmluve a sú regulované pracovnoprávnymi predpismi, nemajú teda súvis s tým, či pri vykonávaní úkonov právnej služby, na ktoré je poverený, nejaký čas stratí. Rovnaký názov má aj druhá časť vyhlášky, ktorá neupravuje odmenu advokátskeho koncipienta. Obdobne úprava v § 17 ods. 1 vyhlášky výslovne upravuje náhradu za stratu času advokáta, a nie náhradu za stratu času advokátskeho koncipienta. Advokátsky koncipient totiž vykonáva svoju prax pod vedením a dohľadom advokáta, pričom na vykonanie jednotlivých úkonov právnych služieb ho advokát poveruje a tieto úkony robí advokátsky koncipient samostatne (§ 64 ods. 2 zákona o advokácii), teda *«čas strávený vykonaním úkonu koncipientom, v danom prípade „strata času“, je definovaná izolovane od času advokáta, ktorý v čase, keď vykonáva na základe poverenia úkon právnej služby koncipient, môže poskytovať iné úkony právnych služieb.»*. Súd prvej inštancie tiež poukázal na právnu ekvivalenciu úkonu právnej služby vykonaného koncipientom s úkonom samotného advokáta, sťažovateľkám preto bola priznaná náhrada trov za účasť advokátskych koncipientov na vymedzených pojednávaniach v zmysle § 13a ods. 1 písm. e) vyhlášky, režijný paušál súvisiaci s týmito úkonmi v zmysle § 16 ods. 3 vyhlášky, ako aj hotové výdavky – cestovné náhrady v zmysle § 15 písm. a) vyhlášky. Súd

prvej inštancie poukázal na judikatúru ústavného súdu (napr. III. ÚS 596/2015, III. ÚS 48/2022, IV. ÚS 117/2020), ktorá podporuje uvedený právny názor.

II.

Argumentácia sťažovateľiek

6. Sťažovateľky namietajú porušenie označených základných práv podľa ústavy napadnutým uznesením, pričom namietajú nepriznanie nároku na náhradu trov konania spočívajúcu v náhrade za stratu času za účasť advokátskeho koncipienta na špecifikovaných pojednávaniach.

7. Sťažovateľky poukazujú na bod 24 odôvodnenia napadnutého uznesenia, v ktorom súd prvej inštancie odôvodnil nepriznanie náhrady trov konania spočívajúcej v náhrade za stratu času za účasť advokátskeho koncipienta na špecifikovaných pojednávaniach. Následne sťažovateľky poukazujú na judikatúru ústavného súdu a Ústavného súdu Českej republiky, z ktorej vyplýva požiadavka neinterpretovať právne predpisy formalistickým spôsobom, ale s prihliadnutím na zmysel a účel aplikovanej normy, ako aj na ústavnoprávne princípy a požiadavku spravodlivosti s možnosťou odchylenia sa od doslovného znenia textu právnej normy.

8. Sťažovateľky poukazujú na uznesenie predsedníctva Slovenskej advokátskej komory (ďalej len „SAK“) č. 53/5/2013, z ktorého vyplýva, že klientovi advokáta – účastníkovi občianskeho súdneho konania patrí náhrada trov za poskytovanie právnej služby zastupovaním pred súdom v rovnakej výške bez ohľadu na to, či úkon právnej služby vykonal advokát alebo ho zastúpil koncipient a tento uplatnil v súdnom konaní aj vzhľadom na to, že advokátska tarifa nerozlišuje oba prípady. Advokát je oprávnený účtovať klientovi nárok na náhradu za stratu času aj v prípade, ak úkon vykoná v jeho zastúpení koncipient.

9. Obdobne poukazujú na uznesenie predsedníctva SAK č. 7/10/2014, z ktorého vyplýva, že pri poverení koncipienta advokátom je úkon advokátskeho koncipienta úkonom advokáta, preto advokát oprávnené účtuje odmenu za úkony právnej služby v súlade s vyhláškou. Vyhláška totiž terminologicky nerozlišuje medzi úkonom advokáta a úkonom advokátskeho koncipienta, preto pre priznanie odmeny za vykonanie úkonu advokátovi, hoci na úkone bol prítomný jeho koncipient, platí rovnaká argumentácia ako pre priznanie niektorej z náhrad podľa vyhlášky.

10. Sťažovateľky tiež poukazujú na rozsudok Krajského súdu v Žiline č. k. 8 Co 28/2020 z 30. marca 2021, v ktorom tento súd rozhodol o náhrade trov konania spočívajúcich v náhrade za stratu času za úkon, ktorý vykonal advokátsky koncipient v súlade s argumentáciou vyplývajúcou z citovaných uznesení predsedníctva SAK. V predmetnom uznesení Krajský súd v Žiline zdôraznil, že úspešnej strane nemožno uprieť právo na náhradu nákladov len z dôvodu zastúpenia advokáta advokátskym koncipientom. Koncipient koná v mene advokáta a jeho úkon je rovnocenný s úkonom advokáta. Pracovnoprávny vzťah koncipienta s advokátom nemá vplyv na vzťah advokáta a jeho klienta (strany sporu). Efektívna organizácia času advokáta sa môže realizovať aj substitúciou. Náhrada času predstavuje paušalizovanú kompenzáciu produktívnej časovej jednotky, ktorú by inak advokát mohol využiť na poskytovanie právnych služieb za odplatu. Advokát poverením koncipienta na účasť na úkone stráca pracovnú silu, prostredníctvom ktorej môže advokát poskytovať právnu službu, preto nie je dôvodné rozlišovať medzi cestovaním advokáta a advokátskeho koncipienta.

11. Sťažovateľky ďalej argumentujú, že výkon činnosti advokátskeho koncipienta je prípravou na povolanie advokáta. Uvedená prax nepriznávania náhrady za stratu času podstatným spôsobom zasahuje do možnosti advokáta poveriť advokátskeho koncipienta na účasť na úkone a zároveň poškodzuje aj úspešnú stranu konania, ktorá napriek úspechu v konaní musí znášať tieto náhrady neoprávnene, čo vyplýva aj z § 255 zákona č. 160/2015 Z. z. Civilný sporový poriadok v znení neskorších predpisov (ďalej aj „CSP“).

12. Uvedená prax predstavuje aj porušenie základného práva na slobodnú voľbu povolania podľa čl. 35 ústavy a tiež zásah do práv úspešnej strany sporu – základného práva na súdnu ochranu a základného práva vlastniť majetok. Uvedená prax motivuje advokátov nepoverovať svojich advokátskych koncipientov účasťou na niektorých úkonoch (pojednávaniach), čo diskriminuje obe skupiny. Vytvára sa tým aj prekážka pre advokátskych koncipientov v splnení si povinnosti zúčastniť sa na stanovenom počte pojednávaní, ktoré vyžaduje SAK.

13. Rozlišovanie úkonov advokáta a advokátskeho koncipienta nemá oporu v zákone, čo podporuje aj znenie § 64 ods. 2 zákona o advokácii, v zmysle ktorého je advokát mentorom advokátskeho koncipienta a odovzdáva mu svoje skúsenosti. Zabezpečenie koncipientskej praxe predstavuje nemalé náklady pre advokáta, ktoré sú kompenzované prácou advokátskych koncipientov s možnosťou zastúpiť advokáta pri jednotlivých úkonoch. Obdobne ani vyhláška nerozlišuje medzi úkonmi advokáta a úkonmi advokátskeho koncipienta. Trovy právneho zastúpenia patria úspešnej strane sporu (§ 255 CSP), a nie splnomocnenému advokátovi alebo advokátskemu koncipientovi, preto uvedená prax predstavuje zásah do práv úspešnej strany sporu.

III.

Predbežné prerokovanie ústavnej sťažnosti

14. Podstatou ústavnej sťažnosti je namietané porušenie označených základných práv podľa ústavy napadnutým uznesením súdu prvej inštancie o sťažnosti sťažovateľiek proti uzneseniu súdu prvej inštancie, ktorým bola vyčíslená výška náhrady trov konania (trov právneho zastúpenia).

15. O zjavnej neopodstatnenosti návrhu možno hovoriť vtedy, keď namietaným postupom orgánu štátu nemohlo vôbec dôjsť k porušeniu toho základného práva alebo slobody, ktoré označil navrhovateľ, a to buď pre nedostatok vzájomnej príčinnej súvislosti medzi označeným postupom orgánu štátu a základným právom alebo slobodou, ktorých porušenie sa namietalo, prípadne z iných dôvodov. Za zjavne neopodstatnený návrh preto možno považovať ten, pri ktorého predbežnom prerokovaní ústavný súd nezistil žiadnu možnosť porušenia označeného základného práva alebo slobody, ktorej reálnosť by mohol posúdiť po jeho prijatí na ďalšie konanie (I. ÚS 66/98, I. ÚS 110/02, I. ÚS 88/07).

16. Ústavný súd opakovane judikuje, že pri uplatňovaní jeho právomoci nie je jeho úlohou zastupovať všeobecné súdy, ktorým predovšetkým prislúcha interpretácia a aplikácia zákonov. Úloha ústavného súdu sa obmedzuje na kontrolu zlučiteľnosti účinkov takejto interpretácie a aplikácie s ústavou alebo kvalifikovanou medzinárodnou zmluvou o ľudských právach a základných slobodách (napr. I. ÚS 19/02, I. ÚS 27/04, I. ÚS 74/05). Ústavný súd nie je zásadne oprávnený preskúmať a posudzovať právne názory všeobecného súdu, ktoré ho pri výklade a uplatňovaní zákonov viedli k rozhodnutiu, ani preskúmať, či v konaní pred všeobecnými súdmi bol náležite zistený skutkový stav a aké skutkové a právne závery zo skutkového stavu všeobecný

súd vyvodil. Skutkové a právne závery všeobecného súdu môžu byť predmetom kontroly zo strany ústavného súdu len vtedy, ak by ním vyvodené závery boli zjavne neodôvodnené alebo arbitrárne, a tak z ústavného hľadiska neospravedlňujúce a neudržateľné, a zároveň by mali za následok porušenie základného práva alebo slobody (m. m. II. ÚS 1/95, II. ÚS 21/96, I. ÚS 4/00, I. ÚS 13/00, I. ÚS 139/02, III. ÚS 180/02, II. ÚS 231/04).

17. Obsahom práva na súdnu ochranu podľa čl. 46 ods. 1 ústavy je *ratione materiae* aj právo na rozhodnutie o trovách konania, resp. o náhrade trov konania v súlade so zákonom. Práva na súdnu ochranu a v jeho rámci náhrady trov súdneho konania sa možno domáhať len spôsobom a v medziach zákona, ktorý upravuje podmienky na jej priznanie (čl. 51 ods. 1 ústavy). V súvislosti s nastolenou problematikou ústavný súd stabilne judikuje, že iba celkom výnimočne podrobnejšie preskúmava rozhodnutia všeobecných súdov o trovách konania. Problematika náhrady trov konania by totiž mohla dosiahnuť ústavnoprávny rozmer len v prípade extrémneho vybočenia z pravidiel upravujúcich toto konanie, k čomu by mohlo dôjsť najmä na základe takej interpretácie a aplikácie príslušných ustanovení zákona, ktorá by v sebe zahŕňala črty svojvôle (m. m. IV. ÚS 170/08, IV. ÚS 248/08, II. ÚS 64/09, IV. ÚS 182/09, I. ÚS 156/2010, IV. ÚS 40/2011, II. ÚS 357/2016, II. ÚS 681/2016, IV. ÚS 604/2018). Z judikatúry ústavného súdu vyplýva, že rozhodovanie všeobecného súdu o trovách konania považuje za integrálnu súčasť civilného procesu a je zásadne výsadou všeobecného súdu. V rámci tohto rozhodovania v zásade ide vždy o aplikáciu jednoduchého práva, takže ústavný súd rozhodnutia o trovách konania meritórne preskúmava iba celkom výnimočne, a to v prípadoch, ak samotné rozhodnutie všeobecného súdu je takým excesom z požiadaviek kladených na spravodlivý proces alebo ide o také extrémne vybočenie z princípu spravodlivosti, že je spôsobilé zasiahnuť do ústavnoprávnej roviny, a teda i do práv účastníka konania, ktorý podal ústavnému súdu sťažnosť.

18. Ústavný súd pri posudzovaní problematiky trov konania, t. j. problematiky vo vzťahu k predmetu konania pred všeobecnými súdmi vedľajšej, postupuje nanajvýš zdržanlivo a k zrušeniu napádaného rozhodnutia o trovách konania sa uchýli iba výnimočne, napr. keď zistí, že došlo k porušeniu práva na súdnu ochranu extrémnym spôsobom alebo že bolo zasiahnuté aj iné základné právo (m. m. II. ÚS 78/03, II. ÚS 31/04, IV. ÚS 45/06, I. ÚS 156/2010, IV. ÚS 311/2012, IV. ÚS 210/2013, IV. ÚS 192/2014, IV. ÚS 604/2018).

19. Odôvodnenie napadnutého uznesenia predstavuje podľa ústavného súdu dostatočný základ na jeho výrok, ktorým zamietol sťažnosť sťažovateľiek a nepriznal im náhradu trov právneho zastúpenia spočívajúcich v náhrade za stratu času za účasť advokátskeho koncipienta na vymedzených pojednávaníach. Súd prvej inštancie v napadnutom uznesení primeraným, logickým, zrozumiteľným a dostatočným spôsobom sťažovateľkám objasnil, prečo im nepriznal náhradu trov právneho zastúpenia vo vymedzenom rozsahu, preto napadnuté uznesenie nie je zjavne neodôvodnené. Právne závery súdu prvej inštancie v napadnutom uznesení nemožno považovať za arbitrárne, t. j. také, ktoré by nemali oporu v zákone, resp. popierali by podstatu, zmysel a účel aplikovaných ustanovení Civilného sporového poriadku, zákona o advokácii a vyhlášky. Z odôvodnenia napadnutého uznesenia vyplýva, že súd prvej inštancie sa sťažnostnou argumentáciou sťažovateľiek zaoberal a poskytol im primeranú odpoveď na túto argumentáciu, ktorá podľa názoru ústavného súdu nevybočuje z ústavne akceptovateľných rámcov, keďže predstavuje jedno z možných ústavne akceptovateľných riešení vymedzenej skutkovej situácie.

20. Nesúhlas sťažovateľiek s uvedeným právnym záverom okresného súdu je legitímny, ich argumentácia (reprezentujúca opačný právny názor na uvedenú skutkovú situáciu) má svoju relevanciu a váhu, na jej základe však ústavný súd nemohol konštatovať zjavný exces okresného súdu pri rozhodovaní o náhrade trov právneho zastúpenia a právneho názoru, ktorý je v napadnutom uznesení vyjadrený. Rozdielne právne názory všeobecných súdov a rozchádzajúca sa judikatúra v rámci všeobecného súdnictva sú prirodzené a samy osebe nepredstavujú porušenie základného práva na súdnu ochranu. Všeobecné súdnictvo má svoj mechanizmus na zosúladzovanie rozdielnej judikatúry, pričom v tomto smere je relevantné, že ústavný súd *in abstracto* nezosúladzuje rozdielnu judikatúru všeobecných súdov. Ústavný súd zároveň posudzuje ústavnú súladnosť aplikovaného právneho názoru, a nie jeho vhodnosť a účelnosť. Námietky sťažovateľiek takto neboli v súhrne spôsobilé spochybníť ústavnú udržateľnosť napadnutého uznesenia vo vymedzenej časti, preto ústavný súd nemohol dospieť k záveru o porušení základného práva na súdnu ochranu podľa čl. 46 ods. 1 ústavy.

21. Nepriзнание náhrady trov právneho zastúpenia predstavuje nepochybne zásah do vlastníckeho práva sťažovateľiek, k tomuto zásahu však došlo ústavne akceptovateľným spôsobom, preto nemožno uvažovať o porušení základného práva sťažovateľiek podľa čl. 20 ods. 1 ústavy napadnutým uznesením.

22. V prerokúvanej veci nemožno uvažovať o porušení základného práva na právnu pomoc v konaní podľa čl. 47 ods. 2 ústavy, keďže sťažovateľkám bola zjavne riadne poskytnutá právna pomoc v konaní. Obdobne nemožno uvažovať o porušení práva na rovnosť účastníkov podľa čl. 47 ods. 3 ústavy, keďže argumentácia sťažovateľiek porušenie tohto základného práva neindikuje, keďže neobsahuje žiadny náznak neprípustného zvýhodnenia protistrany súdom prvej inštancie.

23. Na tomto základe ústavný súd podľa § 56 ods. 2 písm. g) zákona č. 314/2018 Z. z. o Ústavnom súde Slovenskej republiky a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov ústavnú sťažnosť odmietol ako zjavne neopodstatnenú.

24. Vzhľadom na odmietnutie ústavnej sťažnosti ako celku bolo už bez právneho významu rozhodovať o ďalších návrhoch sťažovateľiek, ako ich špecifikovali v petite ústavnej sťažnosti.

25. Nad rámec veci ústavný súd uvádza, že pri vymedzení predmetu konania (napriek nejednoznačnému petitu ústavnej sťažnosti) vychádzal z článkov ústavy vymedzených v petite ústavnej sťažnosti (čl. 20, čl. 46 a čl. 47 ústavy) a ich špecifikácie v odôvodnení ústavnej sťažnosti (čl. 20 ods. 1, čl. 46 ods. 1 a čl. 47 ods. 2 a 3 ústavy).

P o u č e n i e : Proti tomuto rozhodnutiu ústavného súdu nemožno podať opravný prostriedok.

V Košiciach 21. novembra 2023

Miroslav Duriš
predseda senátu